

Орехова Л. І.

Одеська національна музична академія імені А. В. Нежданової

Часенкова О. К.

Одеська державна академія будівництва та архітектури

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КОНЦЕПТУ СТРАХ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ, ТУРЕЦЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ)

Стаття присвячена ЕК «СТРАХ» у фразеологічній системі турецької, англійської та української мов. Аналіз інформаційної структури ЕК «СТРАХ» за референційним принципом дає підстави для дискретизації окремих частин концепту відповідно до низки подій, представлених прототиповою лінгвопсихологічною моделлю страху: 1) небезпечна ситуація; 2) власне емоція «страх» і мимовільні реакції індивіда; 3) певним чином усвідомлені дії та мовні реакції людини. Мета дослідження полягає в лінгвокогнітивному аналізі субстантивних одиниць репрезентації емоції «страх» у сучасній англійській, турецькій та українській мовах.

У результаті дослідження було виділено 7 семантичних груп фразеологічних одиниць в турецькій, англійській та українській мовах. У середині семантичних груп простежується відносна градуїованість емоційних станів, які виражаються як «переляк – жах – паніка», що свідчить про особливу експресивність фразеологічних одиниць аналізованого фразеологічного поля. Також схожість ФО в трьох мовах свідчить про певну спільність асоціативно-образного мислення представників різних культур. ФО підгрупи страху в турецькій мові відбивають фізіологічні відчуття особи й поведінкову реакцію людини, що виражається мімікою, жестами та діями. В англійській мові можливо осмислення страху як стихії, яка діє на людину і він може конкретизуватись, а стихійність страху припускає неможливість контролювати емоції та невідворотність. Про боротьбу людини зі страхом є багато фразеологізмів українською мовою, що закликають до боротьби над собою та своїми проблемами, можливість подолати все.

ФО, побудовані на фізіологічних відчуттях, жестах і міміці, загалом схожі в трьох мовах в силу слабкої частки контролю з боку людини, загальнолюдського характеру відчуттів, універсальної тенденції до фразеологізації метафоричних словосполучень, які називають ці відчуття і жести. ФО, які передають поведінкову реакцію як фізіологічних процесів, загалом індивідуальні у кожній мові, оскільки на них накладаються фонові значення носіїв мови, особливості їхньої культури, побуту, менталітету і традицій.

Ключові слова: емоційний концепт, страх, негативні емоції, українська, англійська, турецька мови.

Постановка проблеми. Останнім часом збільшується інтерес щодо поняття концепт, особливо емоційний концепт. Дослідження емотивної лексики, з одного боку, аналіз емотивної мови з іншого, доводить, що в емоційних концептах відбиваються та осмислюються різноманітні фрагменти емоційної сфери людського існування, соціалізоване в конкретній культурі та мають специфічні вербальні форми свого вираження. Беручи до уваги багатоаспектність феномену «емоція», інформативну насиченість наявних знань про нього, які акумулюються та структуруються відповідним концептом, вербалізований ЕК можна визначити як складний динамічний структурно-

змістовий конструкт людської свідомості, соціокультурного та індивідуального досвіду індивіда про певну емоцію [5]. Вивчення такого фрагмента міжкультурної картини світу, яким є вербалізований ЕК «СТРАХ», припускає його розгляд як інформаційний згусток, сформований у результаті пізнання індивідом внутрішніх і зовнішніх виявів емоції «страх». Реалізація зазначеної мети означає прийняття до уваги гетерогенної природи знання про дану емоцію, що є підставою для проведення аналізу семантичної структури досліджуваного ЕК у різних площинах.

Сам страх є фундаментальною властивістю людської істоти, природною універсальною

базовою емоцією, яка відображає інстинкт самозбереження та відіграє провідну роль у забезпеченні життєдіяльності людини. Тому ЕК СТРАХ виступає як домінант серед ключових концептів у концептуальній картині світу. Подібні концепти мають безпосереднє ставлення до мотиваційного рівня індивіда і тісно пов'язані з його ціннісними установками. Ключові концепти культури також передають специфіку способу життя та способу мислення певного народу, визначають його культурнозначущі стани і тому є безцінними ключами до розуміння культури.

В останні роки дослідженню фразеологічних одиниць з негативними компонентами в різних мовах присвятили свої праці такі вчені-лінгвісти як Болотнікова А.А., Величко Г.Г., Гловацька О.Л., Грималюк А.М., Давиденко А., Жила В.Г., Забира Ю., Загнітко А., Колесникова О.В., Князь Т., Кот В.Ю., Краснобаєва-Чорна Ж., Маркова О., Станкевич-Іванова В., Тетеріна А.О., Трофімова О.В., Шевченко Т.В., Шостак А.О., Черняк О.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковець Трофімова О.В. у своїх роботах представила результати дослідження фразеологічних одиниць (ФО), які позначають негативну емоційну дію в англійській та українській мовах. У семантичній структурі ФО, окрім архісеми «негативна емоційна дія», виявлено ряд семантичних ознак, які конкретизують значення ФО. Спільними для мов зіставлення виступають семи – інтенсивність, початок, тривалість негативної емоційної дії. Українській мові також притаманні такі специфічні ознаки, як раптовість, усвідомлений вияв, зменшення ступеню інтенсивності негативної емоційної дії. Встановлено, що до найбільш продуктивних компонентів у складі ФО в обох мовах відносяться соматизми, що пояснюється антропоцентричністю мови та особливостями процесу людського пізнання, коли людина стає мірою усіх речей. За результатами зіставного аналізу встановлено, що носії англійської мови більш активно вживають стилістично марковані ФО в різних ситуаціях повсякденного життя, у той час як українська мова демонструє більшу стилістичну деталізованість у передачі розмаїття відтінків негативної емоційної дії [7].

Дослідниця Віталія Станкевич-Іванова присвятила аналізувати специфіку групи чеських фразеологізмів на позначення емоцій страху. Вона визначила, що різні за характером фізичні зміни виразно поділяються на три класи: незвичне, ненормальне функціонування, незвичний вигляд якоїсь частини

організму людини; порушення звичного функціонування якоїсь частини організму людини; перерва у функціонуванні якоїсь частини організму. Аналіз семантичної структури фразеологізмів нашої групи дав змогу виділити такі головні способи вираження емоцій:

– за допомогою сполучень, що містять слово – назву емоції (Být strachy (celý) bez sebe);

– за допомогою сполучень, які містять назву частини тіла, що давно у мовців пов'язана з певними емоціями (Vlasy vstavají na hlavě / ježí se);

– за допомогою сполучень, що містять пов'язаний з почуттями стан, зумовлений біологічно (Mít sevřene hrdlo) або культурно (Bát se důlku) [6].

Грималюк А.М. було проаналізовано фразеологічні одиниці з експліцитно-лексемними та імпліцитно-семантичними конотаціями, що виражають концепт «СТРАХ» і вживаються у сучасних текстах німецькомовної преси. Вибрана продуктивна колекція корпусів Інституту німецької мови міста Мангейм (Німеччина), яка являє собою найбільше в світі електронне зібрання сучасних німецькомовних текстів – майже 2 мільярди слів, літературні тексти понад 1000 авторів [2].

Постановка завдання. Мета дослідження полягає в лінгвокогнітивному аналізі субстантивних одиниць репрезентації емоції «страх» у сучасній англійській, турецькій та українській мовах. Опис фрагмента структурованого концепта «СТРАХ» дозволяє глибше пізнати механізми вербального втілення емоційних смислів загалом, і страху, зокрема, а також розкрити системні закономірності одиниць, що позначають цей емоціональний концепт (ЕК). Поставлена мета розкривається в наступних завданнях: визначення терміна «емоційний концепт», структурація одиниць сучасної англійської мови, що репрезентують ЕК «СТРАХ» у межах субстанційного лексико-семантичного поля номінативного простору «страх», опис смислового наповнення ЕК, побудова лінгвокультурної моделі відповідного концепту. До цього часу, вивчалось субстантивне функціонально-семантичне поле «страх». У сучасній англійській мові розглядався аксіологічний аспект семантики англійських одиниць об'єктивації ЕК «СТРАХ»

Виклад основного матеріалу. Функціональне призначення страху полягає в тому, що він проявляється у вигляді афективно загостреного сприйняття загрози для життя, благополуччя або самопочуття людини та подальшої її активної чи пасивної реакції на несприятливі фактори довкілля. Отже, першопричиною виникнення страху є фізичне

чи ментальне сприйняття певного стану речей, яке категоризується свідомістю як небезпечна ситуація. При цьому спостерігаються повністю або частково усвідомлені та контрольовані дії та мовні реакції суб'єкта на небезпеку: адаптація до навколишніх умов, боротьба, або, навпаки, підпорядкування емоційному переживанню з такими негативними чи позитивними наслідками для індивіда. Специфіка реакції людини на загрозу та виникнення страху визначається рівнем її соціалізованості в міжкультурному етносі. Йдеться про накладення жорстких громадських обмежень на способи емоційної експресії, а також про усвідомлені та мимовільні дії індивіда, що спрямовані на пошуки виходу з такої ситуації, серед яких головне місце займає вираження реакції на страх різноманітними одиницями національної мови. Соціальна детермінація пояснює походження емоції, культурно-історична – визначає форми її вираження та способи регуляції, і ці знання входять безпосередньо до структури ЕК та отримують вербальне втілення. У багатьох випадках механізм появи страху в людини є умовно-рефлекторним, у результаті отриманого раніше болю або певної неприємної ситуації. Також можливий та інстинктивний прояв страху. Отже, ЕК СТРАХ може бути проявом фізичного, психологічного чи морального стану людини.

Емоція – знакова емоція, яка фіксує собою концепт як когнітивну структуру, та як «концентрований показник культури». Вивчення знака емоції як когнітивно-культурного феномена є лінгвосеміотичним способом декодування самого концепту, визначення та побудови його концептуальної структури.

Семантичний аналіз лексем англійської мови, які репрезентують ЕК «СТРАХ», показав, що загальне поняття «страх» у найбільш «чистому» вигляді представлено в архілексемі **fear**. Вона є домінантою та виступає ідентифікатором поля, оскільки поняття, нею зафіксоване тою чи іншою мірою, представлено дефініціями всіх конститuentів поля та його ЛСВ. Визначення семантики **fear** як базової номінації страху є проблематичним внаслідок абстрактності відповідного денотату.

Саме тому для аналізу дефініцій ми застосовуємо синтезуючий підхід, який полягає у доведенні єдиного загального значення лексичної одиниці на основі визначень, наведених у кількох словникових джерелах. Такий підхід дозволяє більш повно і точно уявити зміст психічних понять, багато з яких є онтологічно близькими один до одного. Отримане визначення симбіозу є розширеним

варіантом тлумачення лексеми, що характеризується повною семантичною достатністю.

Якщо інформативна структура ЕК відповідає за денотативний аспект значення його номінантів, то їх конотативний аспект фіксує статус ЕК «СТРАХ», що визначається ставленням етносу до емоції, що корелюється. Семантична структура одиниць на позначення емоцій містить аксіологічні семи, як результат оцінювання людиною ролі конкретної емоції у своїй життєдіяльності. Маючи біологічне підґрунтя, страх отримує національно-культурну форму прояву, що базується на етноспецифічному ставленні людини до емоції як до соціалізованого феномену.

Конотація у формі негативної оцінки, яка фіксується диференціальними семами *unpleasant* та *rainful (emotion)* лексеми **fear**, супроводжуючи масив одиниць ЛСП «страх», має не чітко експлікований характер, тому вказаний корпус відноситься нами до умовно нейтральної лексики. У словникових тлумаченнях лексеми **fear** і номінацій усіх інших форм емоції, не фіксується її позитивна роль як сигналу небезпеки та потреби її усунення чи уникнення. Тому позитивна оцінна сема, що відображає надзвичайну значущість страху в житті людини, знаходиться на периферії ЕК «СТРАХ». Вищезазначене є причиною локалізації ЕК «СТРАХ» у негативно пофарбованій частині ядра оцінювального тезаурусу англійської мови.

Однак, периферія ЕК «СТРАХ» проникає в його позитивну частину, фіксуючи конструктивний характер страху щодо виживання та орієнтації людини в навколишньому світі.

Значна кількість синонімічних одиниць, що позначають страх, робить акцент на тому факті, що ця емоція є гіперкогнітивною з детально розробленою когнітивною структурою: в англійській картині світу вербалізований ЕК «СТРАХ» (FEAR) виступає архіконцептом (прототипом) щодо таких його базових складових, як концепти «ТРИВОГА» (ANXIETY), «ЗАНЕПОКОЄННЯ» (WORRY) та «ПЕРЕЛЯК» (FRIGHT). Семантична спільність і відмінність одиниць, відмічених СР, дозволяє розглянути ЕК «СТРАХ» у всій різноманітності властивих йому ознак.

Вивчення широти обсягу та різноманітності семантики ЕК, ставить питання моделювання його лінгвоконцептуальної архітекtonіки. Вирішення цього питання дозволяє виділити два критерії диференціації зафіксованого в інформативній структурі ЕК «СТРАХ» знання, а саме – референційний та якісний. Перший акцентує прихильність

фрагментів досвіду до структурних елементів акта переживання емоції страху. Другий стосується «модусності» знання, що відноситься до понятійної, образної та оцінної сфер свідомості.

Аналіз інформаційної структури ЕК «СТРАХ» за референційним принципом дає підстави для дискретизації окремих частин концепту відповідно до низки подій, представлених прототиповою лінгвопсихологічною моделлю страху: 1) небезпечна ситуація; 2) власне емоція «страх» і мимовільні реакції індивіда; 3) певним чином усвідомлені дії та мовні реакції людини. Для опису трьох фундаментальних етапів (подія-страх-реакція) найбільш вдалим виявляється залучення фреймової структури, оскільки саме фрейм створює логічно завершену схематичну картину в процесі пізнання стереотипної ситуації, вказуючи на вербалізовані ділянки виділеної галузі знання Фрейм ЕК «СТРАХ», який містить дані декларативного характеру, що відображає постійні та незмінні риси ситуації виникнення страху: поява ЗАГРОЗИ зумовлює виникнення СТРАХУ, який проявляється у фізіологічних і поведінкових РЕАКЦІЯХ людини. Зазначені інформаційні блоки розподілені за терміналами кадру, що корелюють із відповідними актуалізованими концептами.

Під час сприйняття ситуації ці концепти активізуються разом із тими зв'язками, які існують між ними, та часом заповнення терміналів у свідомості людини відтворюється кадр цієї ситуації. Аналіз семантики ЕК «СТРАХ» за якісним параметром ґрунтується на тому, що, будучи маркерами емоційної сфери людини, ЕК відображають інформацію щодо емоційно-особистісної якості, психофізичних станів індивіда, фізіологічної реакції організму, а також здійснюють активну інтерпретацію навколишньої реальності в ментальному світі людини.

ФО, що виражають страх, у літературі й усній турецькій мові одними з найчастіше вживаних є ФО зі значенням «страх», оскільки страх відноситься до негативних емоцій, які зустрічаються частіше ніж група ФО з позитивними емоціями. Наявність у турецькій мовленнєвій картині світу різних найменувань явища «страх» (*korku* – страх, переляк; *dehşet* – жах; *ılgı* – жах; *ürküntü* – переляк, паніка; *panik* – паніка) свідчить про градуйовані почуття і про те, що концепт «страху» пов'язаний не лише з інформацією про «переляк», а також і з інформацією про «жах», «паніку». Зовнішні вияви страху описані ще Ч. Дарвіном і є досить характерними: у людини тремтять руки, ноги, нижня щелепа, зривається

голос, очі відкриті ширше, ніж у стані спокою та інше.

Емоцію «переляк» описують такі ФО: *Canı burnuna gelmek* – сильно перелякатись, досл. душа підійшла до носу; *Ödii kopmak* – сильно перелякатись. Емоцію «паніка» описують такі ФО: *Panığe kapılmak* – впадати в паніку (від страху, хвилювання); *Çil yavrusu gibi dağılmak* – розбігтись врізнобіч; *Canı havlı* – смертельний страх, паніка; щосили, з нелюдськими зусиллями [4].

У підгрупі «страх» серед ФО з образною основою можемо виділити такі семантичні моделі:

1) відчуття холоду та неприємні відчуття на дотик: тур. *Buz kesilmek* – застигнути, залякнути; завмерти; *Ateş basmak* – кинути в жар; *Ecel terleri dökmek* – покритися холодним потом (від страху); відчувати смертельний страх; *Tüyleri diken diken olmak* – покритися гусиною шкірою;

англ. *One's blood turned to ice* – кров стигне в жилах, *curls mb's hair* (закрутити чиєсь волосся) – волосся дибом стає в когось [4];

укр. *мороз по шкірі продирає; снігом сипле за шкіру; морозом сипонуло за спиною (шкірою); скупали в окропі; обливатися холодним потом; холод пробирає (проймає) аж до кісток; як кип'ятком облитий* [3];

2) тремтіння, озноб, остуда, дефекація: тур. *İçi titremek* – боятись, тремтіти від страху; *Ağız tamburası çalmak* – зуб на зуб не попадає, стукати зубами; *Donuna etmek* – накласти у штани (зі страху); *Diken üstüne ilişmek (oturmak)* – сидіти як на голках.

англ. *Shake like an aspen leaf, shake (shiver) in one's boots* (букв. трястись у чоботах) – тремтіти як осиковий листочок; *afraid of one's own shadow* – боятись своєї тіні [4].

укр. цокотіти (цокотати, цокати) зубами; зуб на зуб не попадає від страху; душа труситься від жаху;

İçi titremek – to shake from fear – тремтіти від страху;

3) зміна кольору обличчя, оніміння органів та частин тіла: тур. *Benzi atmak* – збліднути від страху або хвилювання; *Benzi uçmak* – збліднути від страху; *Beti benzi kalmamak* – на (комусь) свого образу немає; *Beti benzi kül gibi olmak* – обличчя стало як порошок; *Rengi atmak (uçmak)* – збліднути від страху; *Yüzü gözü ağarmış* – він переніс великий (нервовий) стрес; *Küçük dilini yutmak* – проковтнути малого язика, *Dizlerin dağı çözülmek* – ноги підкошуються, *Eli ayağı tutulmak* – оцепеніти від страху, *Put kesilmek* – окам'яніти;

англ. *Be as white as a sheet* (букв. білий як полотно) – бути блідим від страху; *one's tongue*

glued itself to the roof of one's mouth – язик прилип до гортані; *get cold feet* (досл. «отримати холодні ноги») – злякатись останньої миті [4];

укр. *посивіти від страху; громом прибитий* [3];

4) втрата звичного місцезнаходження внутрішнього органу, порушення ритму дихання або посилене серцебиття, відчуття болю (душі, серця, печінки): тур. *Canı ağzına gelmek* – (букв. душа до горла підійшла) душа в п'яти втекла (зі страху); *Cığeri ağzına geldi* – у нього душа в п'яти пішла; *Yüreği ağzına gelmek* – (букв. серце прийшло в рот) сильно перелякатись, душа в п'яти пішла; *Dili tutulmak* – язик віднявся; *Dilini yutmak* – (букв. язик проковтнути) втратити дар мовлення; *İci burkulmak* – щемити – про серце; *İci (yüreği) cız etmek* – серце йокнуло; *Yüreği cız etmek (cızlamak)* – відчувати сильний біль через страх; *Nefesi kesilmek* – перехопити подих зі страху; *Yüreği çarpmak/Yürek çarpıntısı* – завмирання серця (від страху); *Nabzi atmak* – битись від страху (про пульс);

англ. *jump out one's skin* (букв. випригнути зі шкіри) – бути шокованим, наляканим; *be sick at heart* (букв. серце блить) – важко на душі від сумніву та страху; *with one's tail between one's legs* (досл. «з хвостом між ніг») – бути в шоці від чогонебудь;

укр. *серце як (ледве, мало, трохи і ін.) не вискочить [з грудей]; біль у душі, а страх у серці;*

smb's heart is one's mouth (букв. чиясь душа в роті) = душа (серце) в п'ятки пішла; *hold one's breath* = затаїти дихання, перехопити подих;

5) втрата людиною свідомості, розуму: тур. *Aklı çıkmak* (букв. розум вискочив) – втрачати голову, збожеволіти (від страху), наче щось має статись;

англ. *be scared out one's senses with* – злякатись до втрати свідомості; *scare smb. out of their wits* – злякати когось до втрати свідомості; *push the panic button* (досл. «натиснути панічну кнопку») – втрачати самовладання;

6) стан між життям та смертю: тур. *Kanı iliği kurutmak* (букв. кров засохла у когось) – дуже злякатись; *Can alıp can vermek* (букв. то віддати душу, то забирати її) – мучитись, боятись до смерті;

укр. *ледве не віддати душу Богу від страху; замерло (заледеніло) все всередині; кров застигла від жаху; мало не вмер від страху;*

be more dead than alive = бути ні живим, ні мертвим;

7) широко відкриті очі від страху: тур. *Gözleri fincan gibi açılmak/olmak* – витріщити очі

(від подиву, страху); *Gözü yılmak* – букв. око злякалось; знітитися, злякатись;

англ. *Look if one had seen a ghost* – злякатися ніби побачив привида;

укр. *гляди страху в очі, бо ти жити хочеш; очі страхають, а руки змагають;*

fear has many eyes = у страху великі очі [4].

Загалом образна основа ФО підгрупи страху в турецькій мові відбиває фізіологічні відчуття особи й поведінкову реакцію людини, що виражається мімікою, жестами та діями.

В англійській мові можливо осмислення страху як стихії, яка діє на людину і він може конкретизуватись, а стихійність страху припускає неможливість контролювати емоції та невідворотність. Несподіванка виникнення та короткотимчасовість емоції страху відображені в такій метафорі, яку ми кваліфікуватимемо як **спалах світла**: *light of fear, a flash of fear, gleaming with fear*.

Страх – емоція великої сили, яка не завжди піддається контролю, і у випадку, коли людині вдається подолати страх, вона розглядає це як **перемогу над супротивником**: *fear was conquered, haunted by fear, overcome by fear, whistle in the dark*.

Про боротьбу людини зі *страхом* є багато фразеологізмів українською мовою, що закликають до боротьби над собою та своїми проблемами, можливість подолати все:

Не страшно високо сидіти, тільки звисока летіти.

Не такий чорт страшний, як намальований.

Хто життя полюбив, той страх загубив.

Не думай про страх, то його й не буде.

Своїх не страхай, а наші і так не бояться.

Не смерть страшна, а недуга.

Боязливому по вуха, сміливому по коліна [3].

Висновки. Отже, ми дійшли висновку, що ФО, які виражають емоцію страх у турецькій, англійській та українській мовах, є однією з найвиразніших груп одиниць фразеологічного фонду в системі мови. У результаті дослідження було виділено 7 семантичних груп фразеологічних одиниць. У середині семантичних груп простежується відносна градуїзованість емоційних станів, які виражаються як «переляк – жах – паніка», що свідчить про особливоекспресивність фразеологічних одиниць аналізованого фразеологічного поля. Також схожість ФО в трьох мовах свідчить про певну спільність асоціативно-образного мислення представників різних культур.

ФО, побудовані на фізіологічних відчуттях, жестах і міміці, загалом схожі в трьох мовах в силу слабкої частки контролю з боку людини, загально-

людського характеру відчуттів, універсальної тенденції до фразеологізації метафоричних словосполучень, які називають ці відчуття і жести. ФО, які передають поведінкову реакцію як фізіологічних процесів, загалом індивідуальні у кожній мові, оскільки на них накладаються фонові значення

носіїв мови, особливості їхньої культури, побуту, менталітету і традицій.

Перспективи подальшої роботи вбачаємо в дослідженні особливостей вербалізації концепту на позначення негативних емоцій у різних мовах і культурах, які демонструють їх з різних сторін.

Список літератури:

1. Болотнікова А. А. Семантичні особливості фразеологізмів у позначенні позитивних і негативних емоцій у сучасній турецькій мові. КНЛУ. 2019. 74 с.
2. Грималюк А.М. Вираження концепту «СТРАХ» експліцитно-лексемними та імпліцитно-семантичними конотованими фразеологізмами. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2021. № 52. том 1. С. 46–49.
3. Етимологічний словник української мови: у 7 т. / гол. ред. О. С. Мельничук. Т. 5. Київ : Наукова думка, 2006. 705 с.
4. "Etymology Online Dictionary". Режим доступу: etymonline.com.
5. Орехова Л.І., Чаєнкова О. К. Фразеологізми на позначення гніву в англійській, турецькій та українській мовах. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. 2023. Том 34 (73) № 3. С. 187–192.
6. Станкевич-Іванова В. Особливості вираження емоцій страху засобами фразеології чеської мови. Вісник Львів. ун-ту. Серія Філологія. 2009. Вип. 48. С. 275–280.
7. Трофімова О.В. Фразеологічні одиниці на позначення негативної емоційної дії в англійській і українській мовах. Філологічні трактати. 2010. Т.2. №1. С. 88–95.

Oriekhova L. I., Chaenkova O. K. LEXICO-SEMANTIC FEATURES OF THE CONCEPT 'FEAR' (ON THE MATERIAL OF ENGLISH, TURKISH, AND UKRAINIAN LANGUAGES)

The article is devoted to the EC 'FEAR' in the phraseological system of Turkish, English and Ukrainian languages. The analysis of the information structure of the EC 'FEAR' on the basis of the reference principle gives grounds for discretisation of individual parts of the concept in accordance with a number of events represented by the prototypical linguistic and psychological model of fear: 1) a dangerous situation; 2) the emotion 'fear' itself and involuntary reactions of an individual; 3) conscious actions and linguistic reactions of a person. The purpose of the study is to conduct a linguistic and cognitive analysis of the substantive units of representation of the emotion 'fear' in modern English, Turkish and Ukrainian languages.

The study has identified 7 semantic groups of phraseological units in Turkish, English and Ukrainian languages. Within the semantic groups, there is a relative gradation of emotional states expressed as 'fright – horror – panic', which indicates a special expressiveness of the phraseological units of the analysed phraseological field. Also, the similarity of the FU in the three languages indicates a certain commonality of associative and figurative thinking of representatives of different cultures. The FU of the fear subgroup in Turkish reflect the physiological sensations of a person and the behavioural reaction of a person, which is expressed by facial expressions, gestures and actions. In English, it is possible to understand fear as an element that acts on a person and it can be concretised, and the spontaneity of fear implies the inability to control emotions and inevitability. There are many phrases in Ukrainian about a person's struggle against fear, calling for a fight against oneself and one's problems, the ability to overcome everything.

FU based on physiological sensations, gestures and facial expressions are generally similar in the three languages due to the low degree of human control, the universal nature of sensations, and the universal tendency to phraseologicalise metaphorical phrases that name these sensations and gestures. FU that convey behavioural reactions as physiological processes are generally individual in each language, as they are superimposed on the background meanings of native speakers, peculiarities of their culture, life, mentality and traditions.

Key words: emotional concept, fear, negative emotions, Ukrainian, English, Turkish languages & cultural.